

Normal arbetstid och arbetsförmågebedömning

Försäkringskassans ställningstagande

Den normala arbetstiden ska ses som en omfattning av arbete och ska inte beräknas för en viss dag. Arbetstiden ska beräknas på samma arbete som den försäkrades sjukpenninggrundande inkomst (SGI) har beräknats på.

Arbetsförmågan ska som huvudregel bedömas dag för dag.

Bakgrund och överväganden

Det har i handläggningen uppstått frågor kring hur Försäkringskassan ska bedöma rätten till ersättning när det är oklart hur den försäkrade skulle ha arbetat om hen inte blivit sjuk. Försäkringskassans tidigare tillämpning har utgått från att den försäkrades normala arbetstid ska bedömas dag för dag och att rätten till ersättning således kan skilja sig åt mellan dagarna beroende på hur arbetet är schemalagt.

Denna tillämpning har inneburit svårigheter i situationer då den försäkrade varit sjukskriven på deltid och Försäkringskassan inte kunnat utreda hur hen skulle ha arbetat en viss dag. Det kan till exempel röra sig om behovsanställda eller andra som inte har en arbetstid som är förutsebar. I andra fall ligger den arbetsinsats som personen ska prövas mot flera år tillbaka i tiden och förläggningen av arbetstiden motsvarar inte den förläggning som skulle vara aktuell idag. Det har då varit oklart hur Försäkringskassan ska bedöma den försäkrades normala arbetstid en enskild dag.

Under arbetet med dessa frågor har det kunnat konstateras att svårigheterna i bedömningen beror på ett oklart rättsläge kring hur den normala arbetstiden och arbetsförmågan ska beräknas och bedömas. Det finns därför ett behov av att ta ställning till dessa frågor. Detta rättsliga ställningstagande tar ställning till den mer grundläggande frågan om man ska bedöma den normala arbetstiden dag för dag eller på ett mer övergripande sätt.

Normal arbetstid

Det kan inledningsvis påtalas att den försäkrades normala arbetstid inte bör förväxlas med dennes fastställda årsarbetstid. Den normala arbetstiden används huvudsakligen vid bedömningen av en försäkrads arbetsförmåga. Årsarbetstiden används vid beräkningen av sjukpenningbeloppet vid arbetstidsberäknad sjukpenning. I många fall överensstämmer dessa med

varandra men i andra fall kan de skilja sig åt. En årsarbetstid kan till exempel vara fastställd till 260 dagar oavsett om personen arbetar hela dagar eller endast delar av dagar.

I rättsfallet RÅ 2004 ref 92 konstaterade Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) att sjukförsäkringssystemet avser att kompensera för det inkomstbortfall som kan antas uppstå för den försäkrade till följd av sjukdom. Vid beräkningen av SGI görs i enlighet härmed ett antagande om den årliga inkomst som den försäkrade kan komma att tills vidare få för det egna arbetet och rätten till sjukpenning är i princip relaterad till den tidigare arbetsinsatsen¹. När det talas om sjukdom som sätter ner den försäkrades arbetsförmåga måste detta därför ses mot bakgrund av den försäkrades normala arbetstid.

HFD förtydligade sedan i rättsfallet HFD 2015 ref. 74 att i ett fall där SGI:n är skyddad ska arbetsförmågans nedsättning relateras till omfattningen av det arbete som SGI:n är baserad på.

I rättsfallet beräknades den normala arbetstiden inte på antal timmar utan på omfattning. I det här fallet var det fråga om en heltidsanställning även om antalet timmar endast uppgick till 34 timmar per vecka. I och med att en persons SGI i princip alltid är skyddad under tid med sjukpenning blir domstolens avgörande generellt tillämpligt. Att bedömningen görs mot arbetsinsatsen i arbetet som legat till grund för SGI uttrycks ibland som att en enskild är försäkrad för en viss inkomst och ett visst arbetsutbud.

Frågan blir då om den ”normala arbetstid” som arbetsförmågan ska bedömas mot ska beräknas dag för dag eller enbart som en omfattning.

Bestämmelsen i 27 kap. 46 § andra stycket i socialförsäkringsbalken (SFB) ger till synes svar på denna fråga då det anges att ”om den försäkrade på grund av sjukdomen behöver avstå från förvärvsarbete under minst en fjärdedel av sin normala arbetstid *en viss dag*, ska hans eller hennes arbetsförmåga anses nedsatt i minst motsvarande grad den dagen”. Det framgår dock av förarbetena att syftet med bestämmelsen var att möjliggöra att sjukpenning skulle kunna utges även när sjukdomstillståndet endast förelåg för en del av en dag (se prop. 1986/87:69 sid. 56 ff.). Tidigare krävdes att det sjukpenninggrundande tillståndet skulle ha förelegat hela dagen för rätt till sjukpenning. Skrivningen om ”en viss dag” i bestämmelsen bör därför istället läsas som att det avser behovet av att avstå från förvärvsarbete och inte den normala arbetstiden. Bestämmelsen ger alltså inte stöd för att dela upp den normala arbetstiden i dagar, det vill säga använda olika ”normala arbetstider” beroende på vilken dag som ska ersättas.

¹ jfr även prop. 1986/87:69 s. 27 och 30 f., prop. 1996/97:28 s. 24 och RÅ 2002 ref. 48

Med hänsyn till att det saknas tydligt stöd för att beräkna den normala arbetstiden dag för dag och då den i HFD 2015 ref. 74 har uttryckts som en viss omfattning gör Försäkringskassan bedömningen att den normala arbetstiden inte ska beräknas för en viss dag. Den bör istället ses som en omfattning av arbete och kan t.ex. uttryckas som procent eller del av en heltidsanställning.

I och med att arbetsförmågans nedsättning ska relateras till omfattningen av det arbete som SGI:n är baserad på bör den normala arbetstiden också beräknas på samma arbete som den försäkrades SGI har beräknats på. Om den försäkrades SGI ändras och baseras på ett annat arbete eller en annan arbetsmängd så kan detta alltså medföra att även personens normala arbetstid ändras.

I vissa fall anges det särskilt i lagtext eller förarbeten att det är den ordinarie arbetstiden som avses. Det här blir aktuellt vid till exempel uträkningen av arbetstidsberäknad sjukpenning, se bland annat 28 kap. 13–14 § SFB. I dessa fall måste Försäkringskassan utreda arbetstiden för de specifika dagarna i första hand och endast i andra hand kan den normala arbetstiden användas.

Arbetsförmågebedömningen

Då Försäkringskassan konstaterat att 27 kap. 46 § andra stycket SFB inte ger stöd för en dag för dag-beräkning av den normala arbetstiden kan frågan ställas om det inte heller finns stöd för att bedöma arbetsförmågan dag för dag.

Det framgår dock av förarbetena till paragrafen att tanken är att arbetsförmågan ska bedömas dag för dag. Förslag om att bedöma den över en längre period har nämligen uttryckligen motsatts, se prop. 1986/87:69 sid. 58. Det faktum att det finns specialregler som gör det möjligt att bedöma arbetsförmågan över en längre period, i 27 kap. 46 § tredje stycket SFB, visar även det att huvudregeln är en dag för dag-bedömning av arbetsförmågan.

Försäkringskassans inställning är alltså fortsatt att arbetsförmågan, som huvudregel, ska bedömas dag för dag.

Slutsats

Sjukpenning är en dagersättning vilket innebär att rätten till ersättningen ska bedömas för varje enskild dag. Som huvudregel ska därmed arbetsförmågan bedömas dag för dag. Denna dagliga arbetsförmåga ska dock jämföras med en normal arbetstid som har beräknats som en viss omfattning av arbete uttryckt som en del av heltid. Den normala arbetstiden ska beräknas på samma arbete som den försäkrades SGI har beräknats på.

Aktuella bestämmelser, rättspraxis m.m.

27 kap. 46 § SFB

28 kap. 13–14 § SFB

Prop. 1986/87:69 om förbättrad kompensation vid korttidssjukdom och vid tillfällig vård av barn.

RÅ 2004 ref 92

HFD 2015 ref. 74

Marie Axelsson
Beslutsfattare

Jacob Krook
Föredragande